

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

**Volnočasová výtvarná výchova a rozvoj
tvořivosti v předškolním období**

Vedoucí práce: PhDr. Michal Filip, Ph.D.

Autorka práce: Veronika Voltrová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: třetí

2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním svého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

22. března 2020

Veronika Voltrová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé práce panu PhDr. Michalu Filipovi, Ph.D. za jeho vstřícný postoj, čas, cenné rady a připomínky. Dále chci poděkovat rodině, zejména manželovi, dětem a mamince za podporu během psaní bakalářské práce.

ÚVOD	5
1. Tvořivost a její aspekty.....	7
1.1 Definice pojmu tvořivost.....	7
1.2 Typologie tvořivosti u dětí předškolního věku	8
1.3 Vývoj tvořivosti u dětí předškolního věku	9
1.4 Rozvoj tvořivosti ve výtvarné výchově.....	11
1.5 Znamky tvořivé práce	12
2. Volný čas a zájmové vzdělávání.....	14
2.1 Definice volného času a zájmového vzdělávání	14
2.2 Funkce zájmových činností v životě dítěte.....	15
2.3 Metodika zájmového vzdělávání.....	16
2.4 Zájmové kroužky v mateřské škole	17
3. Výtvarná výchova v mateřské škole	19
3.1 Význam výtvarné výchovy v mateřské škole	19
3.2 Fáze vývoje dětské kresby do předškolního věku	19
3.2.1 Bezobsažná čáranice	20
3.2.2 Obsažná čáranice	20
3.2.3 Období znakové kresby	20
3.2.4 Spontánní realismus.....	21
3.3 Úloha pedagoga při výtvarné výchově	21
3.4 Techniky pro rozvoj tvořivosti ve výtvarné výchově	22
3.4.1 Kreslení	22
3.4.2 Malování.....	23
3.4.3 Modelování.....	24
3.5 Pohled na ontogenetický vývoj dětského výtvarného projevu v 21. století.....	24
4. PRAKTICKÁ ČÁST	27
4.1 Cíl projektu.....	27
4.2 Lokace aktivity a pedagogické zázemí	28
4.3 Vymezení pojmů důležitých pro přípravu vyučovací jednotky	28
4.3.1 Námět	28
4.3.2 Úkol.....	29
4.3.3 Cíl vzdělávání	29
4.3.4 Pomůcky.....	29
4.3.5 Technika.....	29

4.3.6 Motivace	29
4.3.7 Hodnocení	30
4.3.8 Reflexe	30
5. Výtvarné činnosti	32
5.1 Kouzelné obrázky	32
5.2 Ježek tužkovník	34
5.3 Ryba jménem Šupinka.....	36
5.4 Vánoční dekorace	38
5.5 Medvěd zmrzlík	40
ZÁVĚR.....	42
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	43
Seznam příloh	46
Přílohy	47
Abstrakt	50
Abstrakt	51

ÚVOD

Tvořivost nebo také kreativita patří v současném světě mezi ceněné atributy jedince. Tvořivost pomáhá nacházet nová a neotřelá řešení v každodenních situacích, ale i při vážnějších a ojedinělejších úvahách v životě každého z nás. V dnešním rychle se proměňujícím světě proto není kupodivu, že tvořivost stojí v popředí zájmu.

Tato bakalářská práce se zaměřuje na základní vymezení pojmu tvořivost a její rozvoj v jednotlivých fázích vývoje dítěte. Není jejím cílem obsáhnout a rozebrat všechny aspekty tvořivého vývoje, nýbrž zaměřit se na tvořivost spojenou s výtvarnou výchovou realizovanou v zájmových činnostech u dětí předškolního věku. Tomuto cíli je i podřízen výběr jednotlivých kapitol práce. Praktická část se skládá z výukových listů na podporu rozvoje tvořivosti dětí v mateřské škole.

Teoretická část práce sestává ze třech základních kapitol, každá z nich v sobě nese dílčí podkapitoly tak, aby jako celek poskytly dostatečné teoretické východisko pro tvorbu výukových listů v praktické části. První kapitola se zabývá pojmem tvořivost. Předkládá různorodé pohledy na definici tohoto pojmu. Dále shrnuje pohled na vývoj tvořivosti u dětí předškolního věku, poukazuje na specifika v daném vývojovém období. Součástí této kapitoly je část o postavení výtvarné výchovy jako možného podpůrného prostředku pro rozvoj kreativity. Více prostoru pro výtvarnou výchovu a její postavení v rámci tvořivosti je věnována kapitola poslední.

Ve druhé kapitole jsou shrnuty základní poznatky týkající se zájmového vzdělání a volného času. Tato kapitola má v bakalářské práci nezastupitelné místo, poněvadž výukové listy, které jsou stěžejní, byly realizovány v nadstandardní činnosti v mateřské škole. Kapitola pojednává nejen o vymezení pojmů, ale také se zabývá metodikou a strukturou volnočasových aktivit.

Třetí kapitola je věnována výtvarné výchově a jejímu postavení v rámci rozvoje tvořivosti. Jsou zde uvedeny základní vývojové fáze dětské kresby. Znalost analogie vývoje umožňuje pedagogovi zacílit na danou skupinu dětí a specifikovat cíl práce. Jsou zde vyjmenovány i základní techniky pro rozvoj tvořivosti u dětí v předškolním věku. Neopomenutelnou součástí je podkapitola týkající se úlohy pedagoga.

Z těchto teoretických poznatků byla zpracována část praktická. Jedná se o tvorbu výukových listů. Praktická část bakalářské práce obsahuje 5 námětů činností, které jsou

rozpracovány vždy totožným způsobem. Je možné zde nalézt informace o námětu, cíli vzdělání, motivaci žáků, samostatný průběh činnosti, její zhodnocení i reflexe vedoucího činnosti. Aktivity jsou zasazeny do přirozeného koloběhu roku (podzim, zima) a do školního vzdělávacího plánu mateřské školy, se kterou bylo spolupracováno. Smyslem těchto výukových listů je představení aktivit podporujících dětskou tvořivost v rámci volnočasové aktivity u dětí předškolního věku.

Použitá literatura a zdroje pro tuto práci vychází z oborů pedagogiky, pedagogiky volného času, didaktiky výtvarné výchovy, didaktiky zájmového vzdělávání a v neposlední řadě je doplněna informacemi z oblasti psychologie, vývoje osobnosti. V praktické části se vychází mimo oborové didaktiky a školního vzdělávacího plánu mateřské školy i z osobní zkušenosti pedagoga jako aktivního vedoucího mimoškolního výtvarného kroužku.

Cílem této bakalářské práce je v teoretické části přinést stěžejní teoretická východiska vztahující se k výchově k tvořivosti, využitelné pro pedagogy volnočasové výtvarné výchovy o tvořivosti, možnostech její podpory a převedení této teorie do praktických výukových listů pro žáky v předškolním věku.

1. Tvořivost a její aspekty

1.1 Definice pojmu tvořivost

V pedagogickém slovníku je tvořivost definována jako „*duševní schopnost, která vychází z poznávacích i motivačních procesů, s nezastupitelnou rolí inspirace, fantazie a intuice. Vyznačuje se nalézáním řešení, která jsou správná a současně nová.*“¹

„*Tvořivost je schopnost poznávat předměty v nových vztazích a originálním způsobem, smysluplně je používat neobvyklým způsobem, vidět nové problémy tam, kde zdánlivě nejsou, odchylovat se od navyklých schémat myšlení a nepojímat nic jako pevné a vyvíjet z norem vyplývající ideje i proti odporu prostředí, jestliže se to vyplatí, nacházet něco nového, co představuje obohacení kultury a společnosti.*“²

A do třetice definice pojmu tvořivost podle Telcové: „*tvořivost je obvykle vymezována jako proces nebo produkt, ale i jako schopnost osobnosti tvořivého jedince, která se uplatňuje v důsledku jeho životních podmínek.*“³

Z výše zmíněných definic je jasně vidět, že jejich autoři chápou tvořivost jako určitou schopnost, kdy člověk přichází s novým pohledem, způsobem řešení úkolů, což obohacuje nejen jeho, ale i společnosti, ve kterém žije. Na tomto místě je třeba zmínit i další pohled Telcové (2002) a Kohoutka (1996). Ti uvádí, že nejde pouze o ovládnutí schopnosti, ale jde o přerod člověka homo sapiens (moudrý a učený) na člověka homo creans (tvůrčí).

S tímto názorem koresponduje i nadčasový pohled na význam a specifčnost tvořivosti Uždila, který uvádí tvořivost v souvislosti s výchovou jako velice diskutované a aktuální téma. Lidé by měli být schopni reagovat na životní situace nově a nešablonovitě. Současný svět, ve kterém žijeme je zrychlený, abychom v něm obstáli, udrželi a ovládli tempo, které jsme sami nastavili, je tvořivost jednou z nezbytných podmínek. Zdá se, že budeme nuceni hodně pracovat

¹ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 6. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6. str. 318

² NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1995. 336 s. ISBN 80-200-0525-0. str. 107

³ TELCOVÁ, Jana a ODEHNAL, Lubomír. *Úvod do pedagogické psychologie*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002-. sv. Informace. ISBN 80-86568-13-X. str. 78

na sobě samých a nuceni osvojit si vlastnosti, které nám bezpečně dovolí ovládnout přírodu, vědu a sama sebe.⁴

Jako poslední ve vybraném výčtu těch, kteří se definicí pojmu tvořivost zabývají, je v této práci poukázáno na názor Reynolda Beana. Ten odráží do velké míry současný stav. Dle jeho názoru je tvořivost proces vyjadřující základní podstatu jedince prostřednictvím určité formy nebo média takovým způsobem, který v něm vyvolává pocit uspokojení, následně proces vyústí v produkt, který o svém původci něco sděluje okolí. Tvořivost lze tedy chápat jako proces i produkt, je totiž opravdu obojím. A zmíněná definice se vztahuje stejně tak na dospělé jako na děti.⁵

1.2 Typologie tvořivosti u dětí předškolního věku

Tvořivé chování se u dětí projevuje různě, záleží na jejich zaměření a míře nadání. Obecně lze ale říci, že tvořivý žák v oblasti svého zájmu převyšuje své okolí. Tyto děti můžeme charakterizovat jako hravé, otevřené podnětům, které je obklopují, zvědavé, ale i živější. Zároveň častěji kladou otázky; pokud jsou úkoly zajímavé, dokáží pracovat soustředěně a vytrvale. U tvořivých dětí se často zmiňuje velká flexibilita při vnímání, v myšlení a zejména ve fantazii, mají smysl pro humor, někdy jsou tvrdohlavé, zažívají radost z experimentování a není u nich výjimkou ani denní snění.⁶

Výše zmíněné poznatky se týkají dětí, případně žáků obecně. Pro tuto práci je tvořivost a její projevy definována s ohledem na předškolní věk. Pro tento věk je zmiňováno několik druhů tvořivosti, která podporuje tvůrčí originalitu dítěte.

Hazuková in Nádvorníková uvádí, že děti svou tvořivost projevují nejprve při hrách, hovoří se o tzv. tvořivé funkci hry. Každá hra v sobě skrývá prostor pro uplatnění některých prvků tvořivého jednání nebo alespoň pro rozvíjení předpokladů pro tvořivou aktivitu. Ideální jsou v tomto případě hry senzomotorické a volné.⁷

⁴ UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: Výtvarný projev a psychický život dítěte*. 3. vyd. Praha: SPN, 1980. 121, [6] s. Odborná lit. Pro učitele, str. 104-106.

⁵ BEAN, Reynold. *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*. Čes. vyd. Praha: Portál, 1995. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-035-9, str. 57.

⁶ MAŇÁK, Josef. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. 134 s. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. Pedagogická fakulta; sv. 69. ISBN 80-210-1880-1, str. 87.

⁷ NÁDVORNÍKOVÁ, Hana et al. *Rozvíjíme vnímání a tvořivost dětí: dítě a jeho psychika - poznávací schopnosti a funkce*. Praha: Raabe, ©2014. 158 s. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-163-2, str. 133.

Hry senzomotorické rozvíjí především smyslové vnímání, uplatňuje se zejména pohybový a smyslový aparát dítěte. Mezi takové hry můžeme zařadit „hru na nedokončené obrázky“, kdy je úkolem dítěte dokreslit chybějící část obrázku dle své vlastní fantazie. Publikace Ať se tužka zapotí od Dory Dutkové nabízí dostatečné množství inspirace stejně jako například listy v různých typech Domalovánek od nakladatelství Svojtka.

Mezi senzomotorické hry můžeme zařadit hry, které rozvíjí koordinaci pohybového aparátu dítěte jako tomu např. při hře „na sochy“. V této hře se dítě libovolně pohybuje po prostoru a na domluvený zvukový signál se mění v nehybnou sochu. V dané pozici dítě setrvává do té doby, než opět zazní dohodnutý signál. Další senzomotorické hry mohou rozvíjet jednotlivé smysly jako čich nebo hmat.

Důležité místo pro rozvíjení dětské tvořivosti má volná hra. Ta je založena na svobodné volbě dítěte (samo si volí hračky, místo, role, partnery). Pedagog by měl dítě při volné hře jen sledovat, v případě potřeby nabídnout pomoc. Do této kategorie je možné zařadit široké spektrum her do uzavřených prostorů, ale i do exteriérů.

Dítě svou tvořivost neprojevuje pouze skrze hru, ale pro předškolní věk je typická také expresivní tvořivost. Ta je charakteristická svou spontánností a volností, projevuje se v kresbách, při hře na pantomimu nebo v dramatizaci krátkých příběhů.

Pouze do jisté míry je pro předškolní věk dostupná tvořivost produktivní. Tento typ tvořivosti se stává postupně součástí volné hry. Zde se začíná uplatňovat tendence omezovat a kontrolovat volnou hru a rozvíjet strategie, které jsou v souladu s určitým záměrem vedoucím ke zlepšení stávajícího stavu.⁸

1.3 Vývoj tvořivosti u dětí předškolního věku

„Pokud máme zájem kreativitu u dětí podporovat a rozvíjet, je nutné vytvářet vhodné a věku přiměřené podmínky, nestačí se spoléhat jen na živelný vývoj.“⁹

Pro správný rozvoj myšlení a zároveň tvořivosti u dětí předškolního věku je zásadní snaha o zabránění následování zavedených schémat myšlení. Nejen pedagog, ale i rodič či

⁸ NÁDVORNÍKOVÁ, Hana et al. *Rozvíjíme vnímání a tvořivost dětí: dítě a jeho psychika - poznávací schopnosti a funkce*. Praha: Raabe, ©2014. 158 s. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-163-2, str. 133-134.

⁹ MAŇÁK, Josef. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. 134 s. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. Pedagogická fakulta; sv. 69. ISBN 80-210-1880-1. str. 87

vedoucí v zájmovém kroužku by měl dítě vést k tomu, aby řešilo úkoly i jinou cestou, než je v rámci svých dosavadních zkušeností zvyklé.

Nedílnou součástí rozvoje tvořivosti je motivace a poskytování vhodných instrukcí nebudících dojem omezování, nýbrž naopak. Práce by neměla být v průběhu činnosti hodnocena. Dojde-li k odklonu od správného řešení, je zapotřebí dítě upozornit a navést na jiný nebo zcela nový postup, který povede k řešení úkolu. Vždy je nutno hodnotit činnost a výsledek práce, ne dítě samotné.¹⁰

S tímto pohledem na podporu tvořivosti se ztotožňují i Fichnová a Szobiová, které zdůrazňují potřebu kladné motivace a pobídky dítěte skrze jeho pochvalu a kladné hodnocení. Je-li potřeba výtka, uvádí i konkrétní způsob, jakým s dítětem komunikovat. Tedy nehodnotíme slovy „To jsi udělal/a špatně“, ale naopak „Vidím, že s tím máš velkou práci.“ Mimo pochvalu je pro dítě v předškolním věku velmi důležitý pocit bezpečí, mělo by mít možnost se svou prací vystoupit individuálně i ve dvojici. Součástí vytváření bezpečného klima je potěšení ze hry, ale i společně sdílený humor.¹¹

„Tvořivé projevy předškolních dětí souvisejí se způsobem, jak v určitém věku děti chápou svět, pěkně ho vyjadřují prostřednictvím činností jako je kresba, vyprávění nebo hra. Skrze tyto aktivity projevují svůj způsob myšlení a charakter emočního prožívání.“¹²

Dětská tvořivost se projevuje také v kreslení a malování. Dítě ve věku 2 až 4 roky se vyznačuje motorickou aktivitou, což se zpočátku ukazuje jako nekoordinované čárání, až později si uvědomuje souvislost mezi svou činností a produktem. S přicházejícím předškolním věkem se v malování dítěte začíná objevovat úmysl něco vyjádřit, barvou dodává emocionální význam. Postupně se malování stává konstruktivním procesem a použité barvy odkazují na skutečnost.¹³

Vývoj tvořivých schopností lze sledovat ve třech vývojových stádiích: stadium prekreativní, stadium správných odpovědí a stadium kreativní aktivity

¹⁰ TELCOVÁ, Jana a ODEHNAL, Lubomír. *Úvod do pedagogické psychologie*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002- . sv. Informace. ISBN 80-86568-13-X, str. 96-97.

¹¹ FICHNOVÁ, Katarína a SZOBIOVÁ, Eva. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí: náměty k RVP pro předškolní vzdělávání*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 130 s. ISBN 978-80-7367-323-9 str. 7-8.

¹² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8. str. 134

¹³ MAŇÁK, Josef. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. 134 s. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. Pedagogická fakulta; sv. 69. ISBN 80-210-1880-1, str. 82-83.

První vývojové stádium neboli stádium prekreativní zahrnuje děti ve věku 0 až 6 let. V počátcích tohoto stadia jsou rozeznatelné pouze některé elementy tvořivosti. V této fázi dítě myslí své nápady vážně a není schopno plně rozlišovat fantazii od reality, tvořivost je náhodná a nezralá. Od narození do 3 let prochází dítě obdobím převládající senzomotorické hry. Ta je začátkem prvního vzestupu tvořivosti, preaktivity. Prostředkem hromadění správných odpovědí je smyslová zkušenost. Takto nabyté informace mají značné množství mezer, jež je dítě nuceno doplňovat dalšími novými zkušenostmi. Ve věku od 3 do 6 let probíhá období napodobivé hry. Prostředkem hromadění zkušeností je představivost. Okolo 4 až 4,5 roku věku dítěte dosahuje tvořivá představivost svého vrcholu s následným poklesem, ten je přičítán vlivu prostředí. Toto období je velice důležité pro následující školní věk i schopnost rozvíjení tvořivosti ve věku dospělém.¹⁴

Druhé vývojové stádium nazývané stadiem správných odpovědí, kam se řadí děti kolem 6 až 9 let věku, je typické tím, že hra se stává závislou na nových podmínkách prostředí dítěte (škola). V této době až do 3. třídy je možno zaznamenat postupné zvyšování tvořivosti. S nástupem dítěte do 4. třídy začíná tvořivost stagnovat.

Stadium kreativní aktivity je třetím a posledním stádiem vývoje tvořivosti, probíhá ve věku 10-11 let. Během 5. a 6. třídy pozorujeme opětovný vzestup kreativní aktivity, ten je znatelnější u dívek a týká se spíše plynulosti než originality. Kreativita se pak nadále plynule rozvíjí až do období středoškolských let.¹⁵

1.4 Rozvoj tvořivosti ve výtvarné výchově

„Základní předpoklad pro tvořivost má každý člověk, i když zajisté v různých oblastech aktivity a nelze stanovit v jakém rozsahu. Pokud vycházíme z psychologických kritérií, budeme za kreativní považovat projevy, které jsou nové zejména pro tvořícího jedince.“¹⁶ Tyto projevy nového jsou u předškolních dětí dobře pozorovatelné právě v oblasti výtvarné činnosti.

Již od konce 19. století se dětské kresbě věnuje zvýšená pozornost. Výtvarná tvořivost méně napodobuje a více hledá vlastní, novou řeč, kterou dokáže vyjádřit potřeby dítěte, vypovídat o

¹⁴ NÁDVORNÍKOVÁ, Hana et al. *Rozvíjíme vnímání a tvořivost dětí: dítě a jeho psychika - poznávací schopnosti a funkce*. Praha: Raabe, ©2014. 158 s. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-163-2, str. 135.

¹⁵ TELCOVÁ, Jana a ODEHNAL, Lubomír. *Úvod do pedagogické psychologie*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002-. sv. Informace. ISBN 80-86568-13-X, str. 93.

¹⁶ MAŇÁK, Josef. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. 134 s. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. Pedagogická fakulta; sv. 69. ISBN 80-210-1880-1. str. 82-83

jeho zážitcích a představách. Vede k trvalejšímu produktu a zanechává stopu. V dětském výtvarném projevu se snoubí poznávací proces, smyslové vnímání a emocionální výraz.¹⁷

Kresba je v tomto období vnímána jako symbol zobrazované skutečnosti. Mohou se v ní zrcadlit více rysy, které dítě o daném objektu ví a které se mu na něm líbí, či se mu jeví jako důležité, spíše než to, jak ve skutečnosti objekt vypadá.¹⁸

Pro rozvoj tvořivosti ve výtvarné výchově je důležité nabízet co nejširší spektrum materiálů pro tvorbu. Řadíme sem přírodniny (ideálně vlastnoručně nasbírané a nalezené) jako jsou kamínky, šišky, semena, plody, květy, ptačí pírká, ulity, mušle, jehličí a stejně tak je to s výtvarnými materiály. Neměly by chybět papíry, barvy, hlína, modelína, další předměty jako jsou knoflíky, korálky, ústřížky látek nebo věci, které dosloužily dospělým (klobouky, šaty apod.).

Nejedná se pouze o materiální podněcení dítěte. Další významnou a nedílnou součástí správného tvořivého prostředí je bezpečí, uspokojení základních biologických potřeb, klid, soukromí, dostatek prostoru a času pro volnou hru, čas na dokončení činnosti, na relaxaci, na vlastní verbální, pohybové, výtvarné, hudební, dramatické vyjádření, respektování osobnosti jednotlivce, podpora sebevyjádření dítěte, podněcování k aktivitě, podpora v hledání více řešení, experimentace, aktivizující metody a v neposlední řadě tvořivý pedagog.

Není možné opomenout, že rozvíjení tvořivosti může mít vzhledem k nevelké zkušenosti dítěte i své záporné stránky, například v situaci, kdy dítě neodhadnutím svých sil něco pokazí, neuposlechne, nedodrží pravidla, poruší dohodu. Takové a další podobné situace je třeba velmi citlivě posuzovat, a vyhnout se negativnímu vlivu na dítě.¹⁹

1.5 Znaky tvořivé práce

Uždil ve své knize uvádí vlastnosti, funkce a zvláštnosti, které vyznačují tvořivé lidi. Jsou to schopnosti označitelné indexem tvořivosti a mají význam pouze jako soubor všech, ne tedy jednotlivé schopnosti samy.

¹⁷ OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Vydání 1. Praha: Grada, 2016. 220 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5107-8, str. 123-127.

¹⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8, str. 134.

¹⁹ OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Vydání 1. Praha: Grada, 2016. 220 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5107-8, 123-127.

Řadí mezi ně senzibilitu – vnímavost, což je zvýšená citlivost smyslů k vnějším podnětům. Je to jeden ze základních prvků estetické a výtvarné výchovy. „*Schopnost vidět jemnosti, chyby, nalézat potřeby věcí a odkrývat jejich nedostatky...*“²⁰. Schopnost setrvat ve stavu koncentrované receptivy je dalším ze zmiňovaných znaků. Je to schopnost třídit a zpracovávat myšlenky, dojmy a duševní obsahy, promítat je do výtvarné podoby skrze proměnné vlastnosti nejrůznějších materiálů. Pohyblivost je schopnost přizpůsobit se rychle novým situacím, novým formám myšlení. Původnost je synonymem pro originalitu, schopnost a dovednost objevovat nové detaily a souvislosti, mít zajímavé nápady a řešení. Je výsledkem a zároveň východiskem tvořivé práce. Pozměňování funkce předmětu tak, aby byl užitečný jiným způsobem. Ve výtvarné výchově je to používání materiálů novým způsobem, přetváření jejich původního určení. Dovednost rozebrat celek formy, vidět podrobnosti a vztahy tam, kde většina vidí jen hladký povrch nazývá Uždil jako schopnost cílevědomé analýzy. Jejím opakem je spojení prvků v nový celek, tj. schopnost vytvářet smysluplnou syntézu. Cílevědomá organizace je nejvyšším stupněm syntézy. Je to schopnost vyjádřit se nejmenším množstvím prostředků a s nejmenší možnou námahou.²¹

²⁰ UŽDIL, Jaromír. *Mezi uměním a výchovou*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Odborná literatura pro učitele, str. 126.

²¹ Tamtéž str. 125-127.

2. Volný čas a zájmové vzdělávání

2.1 Definice volného času a zájmového vzdělávání

Volný čas lze chápat jako čas odpočinku, rekreace, zábavy zájmové činnosti, dobrovolného vzdělávání, dobrovolné společensky prospěšné činnosti, kam nelze z hlediska dětí a mládeže zahrnout např. vyučování, sebeobsluhu, povinnosti spojené s chodem rodiny a domácnosti, stejně tak činnosti zabezpečující biologickou existenci člověka. Jedná se o čas, ve kterém jsou vykonávány činnosti zcela dobrovolné, svobodně vybrané, přináší pocit uvolnění a uspokojení.

Pro děti a mládež je z výchovných důvodů žádoucí pedagogické ovlivňování jejich volného času, kdy je potřeba citlivé a nenásilné vedení. Nedílnou součástí je pestrost a přitažlivost nabízených činností, stejně tak jako dobrovolná účast na nich.²²

Hofbauer zmiňuje hlavní funkce volného času, kterými jsou odpočinek (regenerace pracovní síly), zábava (regenerace duševní síly) a rozvoj osobnosti (spoluúčast na vytváření kultury).²³

Součástí volného času je zájmové vzdělávání, které poskytuje naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. Je nejběžnější organizovanou formou volnočasových aktivit dětí a mládeže. Účast je dobrovolná, díky čemuž probíhá bez stresu, nervozity a obav.²⁴

„Zájmové činnosti chápeme jako cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci.“²⁵ Skrze zájmy jsou uspokojovány potřeby a snaha zabývat se činnostmi upoutávajícími stránku poznávací a citovou vede k naplňování osobního pocitu spokojenosti.

²² PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2001. 229 s. ISBN 80-7178-569-5, str. 15-16.

²³ HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. 173 s. ISBN 80-7178-927-5, str. 13.

²⁴ KAPLÁNEK, Michal. *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. 175 s. ISBN 978-80-262-0450-3, str. 132.

²⁵ PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2001. 229 s. ISBN 80-7178-569-5, str. 96.

Zájmy je možné dělit dle úrovně činnosti na aktivní, ve kterých sám jedinec vyvíjí činnost, produkuje hodnoty a zabývá se předmětem svého zájmu jako např. malováním, hraním fotbalem, lyžováním, hrou na hudební nástroj, tancem aj., a receptivní, to jsou ty, u kterých se jedinec omezuje pouze na vnímání předmětu zájmu např. různé fankluby, sledování televize a sportovních pořadů, zde však vyvstává riziko pasivity a konzumního vztahu. Aktivní a receptivní činnosti se mohou navzájem prolínat a doplňovat.

Dělení zájmů může probíhat i na základě intenzity prožívání. Zde rozlišujeme zájmy hluboké a povrchní. Hloubkou je myšleno úsilí, které jedinec vynakládá na uspokojení svého zájmu, jsou to činnosti, které jedince rozvíjí, značně ovlivňují, zdokonalují jeho dovednosti a působí na něj.

Z hlediska času jsou zájmy děleny na krátkodobé, dočasné, přechodné a trvalé a podle stupně koncentrace na jednostranné a mnohostranné.

Do členění zájmů se promítají i společenské normy. Dle míry jejich naplnění můžeme hovořit o zájmech žádoucích, jinými slovy hodnotných, které vedou ke společensky žádoucímu rozvoji osobnosti, a nežádoucích, které se neslučují s obecně platnými společenskými normami.

Tradiční dělení zájmů vychází z jejich obsahu, podle kterého rozlišujeme zájmy společenskovední, pracovní-technické, přírodovědně-ekologické, tělovýchovné, sportovní, turistické a v neposlední řadě estetickovýchovné zájmové činnosti, které jsou pro tuto práci stěžejní. Jedná se o činnosti zaměřující se na rozvoj výtvarného, hudebního, literárního, dramatického a hudebně-pohybového projevu, na kulturu chování a výchovy vkusu. Uplatňuje se v nich vztah ke skutečnosti a velký význam mají tvořivé aktivity, ty jsou motivací, přinášejí nové a emocionálně silné zážitky.

2.2 Funkce zájmových činností v životě dítěte

Náplň zájmové činnosti je rozlišována podle věku dítěte a náročnosti práce. U dětí v předškolním věku převládá zájem o činnost samu. Děti mladšího školního věku jsou zájmy zaujaty zpravidla krátkodobě, objevují různé oblasti a zkouší je. Až s postupujícím věkem se zájmy prohlubují a ustalují. U dětí staršího školního věku je žádoucí stávající zájmy rozvíjet, podněcovat, prohlubovat a snažit se podpořit jejich trvalost. Dospívající pak svým zájmům věnují velké množství času, intenzivně je prožívají a často díky nim přesahují jejich získané vědomosti, zkušenosti a znalosti ze školní výuky.

Podpora a rozvoj hodnotných zájmových činností je důležitým činitelem předpokladů profesní orientace a flexibility. Zájmová činnost plní funkci výchovnou i vzdělávací, poskytuje mnoho podnětů pro rozvoj poznávacích procesů. Učí využívat teoretické poznatky a následně je ověřovat v praxi, řešit problémy, plánovat činnosti, překonávat překážky a hodnotit výsledky snažení. Dalším benefitem je podněcování tvořivosti, rozvoj samostatnosti, vytváření kladných vztahů k různým činnostem a celoživotnímu vzdělávání. Zájmová činnost rozvíjí osobnost, motivuje, socializuje, podporuje seberealizaci, je prostředkem k odpočinku, duševní i fyzické rekreaci a regeneraci sil, společnosti i jedinci přináší významné hodnoty. Hodnotná zájmová činnost by se proto měla stát nedílnou a trvalou součástí života dětí.²⁶

2.3 Metodika zájmového vzdělávání

Metodika zájmového vzdělávání v sobě zahrnuje prostředky, techniky a formy výchovy, skrze které jsou naplňovány stanovené výchovné cíle. Zájmové vzdělávání se liší od školního vzdělávání. Účast jedince je založená na dobrovolnosti, složení skupiny bývá věkově rozmanitější s menším počtem účastníků, klade rozdílné cíle a vedoucí má specifické časové a materiální možnosti.²⁷

Zájmové vzdělávání má obdobně jako vzdělávání školní svou strukturu. Ta vychází z činností zájmového útvaru, z pedagogiky volného času a obecných pedagogických zásad. Uplatnění výchovného působení si žádá odbornou znalost zájmového oboru, metodické schopnosti, zájem o práci s dětmi a vyzrálou osobnost pedagoga.

Typická struktura zájmového vzdělávání začíná zahájením schůzky, kdy je zjišťována prezence a navozuje se uklidňující proces a soustředění účastníků. Vytvoření společné atmosféry je následující část programu, kdy vedoucí volí činnost, která pomáhá k navození společné pracovní atmosféry. Součástí této fáze bývá motivace k činnosti. Účastníci se seznamují s činností, kterou budou vykonávat a důvody, proč je představená aktivita podstatná, co účastníkům přinese. Následuje vlastní činnost, kde vedoucí koriguje a podněcuje účastníky schůzky, důležitá je připravenost vedoucího (promyšlený metodický postup, připravenost pomůcek). Závěr je věnován zpětné vazbě účastníků směrem k vedoucímu a naopak, seznámení

²⁶PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2001. 229 s. ISBN 80-7178-569-5, str. 102-104.

²⁷KAPLÁNEK, Michal. *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. 175 s. ISBN 978-80-262-0450-3, str. 136-142.

se s programem na příště a úklid. V případě mladších účastníků je možné zařadit kolektivní hry.²⁸

2.4 Zájmové kroužky v mateřské škole

Zařazování kroužků neboli nadstandardních aktivit do mateřských škol je v posledních letech diskutovaným tématem. Pro rodiče jsou tyto aktivity v mnoha případech důležitým kritériem při výběru školky. Pokud dítě předškolního věku navštěvuje hned několik takových kroužků a přesouvá se neustále z místa na místo, nemá možnost se ukotvit v sociální skupině, která by jej přijala a stala se součástí jeho života. Pokud se přesto školka rozhodne, že kroužky bude provozovat, měla by najít takový čas, který nebude narušovat běžný režim mateřské školy.²⁹

Svobodová se tak k danému tématu staví spíše negativně. Přínos kroužků lze pozorovat pouze v zajištění určitého nadstandardu ve vzdělávání. Jako argumenty proti těmto nadstandardním aktivitám je uváděno přetěžování dětí, příliš mnoho aktivit (nedostatek času pro vstřebání informací), „vytrhování“ dětí z jejich prostředí, výběrovost (platicí děti, děti talentované, roztržitost vzdělávání (chybí návaznost na ostatní vzdělávání primárně probíhající v mateřské škole) a narušování jiných společných činností.³⁰

Stejným tématem se zabývá i Opravilová. Na základě rozhovorů učitelky s dítětem a jeho rodiči mapovala činnosti, kterým děti věnují nejvíce času, způsob organizace času dětí, čas trávený společně s rodinou. Výsledky výzkumu ukázaly, že děti vesměs zájmové kroužky navštěvují, někteří rodiče zapisují děti jak do kroužků v MŠ, tak i do dalších zájmových kroužků a sportovních oddílů. Tyto děti je navštěvují jednou až dvakrát týdně. Menší počet rodičů své děti nezapisuje vůbec nebo naopak děti velmi zaměstnává, až přetěžuje. Výzkum ukázal, že některé děti navštěvují až pět zájmových kroužků (v některých případech i tři v jeden den). Většina dětí uvedla, že kroužky navštěvují, protože tam chodí kamarádi, zatímco rodiče argumentovali tím, že děti účast na kroužcích baví a zaměstnávají se něčím, co může být užitečné pro jejich budoucnost. Jisté nevyřčené pozitivum pro rodiče je i přesun odpovědnosti za volný čas dětí na někoho jiného. Zdá se však, že vzhledem k přeplněnosti mateřských škol,

²⁸ PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2001. 229 s. ISBN 80-7178-569-5, str. 105-106.

²⁹ SVOBODOVÁ, Eva a kol. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 166 s. ISBN 978-80-7367-774-9, str. 95-96.

³⁰ Tamtéž str. 95-96.

přesouvání kroužků směrem k docházejícím externistům, a tím spojenými zvyšujícími se finančními nároky se bude zájem o kroužky přirozeně omezovat a regulovat.³¹

³¹ OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Vydání 1. Praha: Grada, 2016. 220 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5107-8, str. 160-161.

3. Výtvarná výchova v mateřské škole

3.1 Význam výtvarné výchovy v mateřské škole

„*Mateřská škola vytváří první začátky vědomého, emocionálně podloženého vztahu k umění.*“³² Při utváření osobnosti dítěte předškolního věku má výtvarná výchova podstatný význam, a je tak důležitým výchovným nástrojem pro rozvoj tvořivosti. Výtvarné činnosti dítěti pomáhají osvojovat si okolní skutečnost, ujasňovat si mezilidské vztahy, rozvíjet dětskou představivost a fantazii. Výtvarný projev nepopisuje jen vzhled věcí, ale vždy obsahuje i citový vztah k nim. Výtvarná aktivita se tak stává něčím zcela přirozeným. Je v ní uplatňován cit, tvořivost a potřeba krásné formy, neomezuje se jen na účelně rozeznané znaky a vztahy, ale dovoluje rozvinout se do celé šíře. Pro budoucí život dítěte jsou dovednosti a návyky, které skrze výtvarnou výchovu získává, dobrou přípravou k hledání estetického vztahu k životnímu prostředí. Pozitivně ovlivňují celou osobnost, vztah ke společenskému dění, světu a k životu.³³

Hlavsa uvádí předškolní období pro rozvoj tvořivosti jako klíčové a nejpříznivější, je jakousi kritickou etapou. *“Tvořivost v sociální sféře umožňuje postupující decentrace dítěte – je schopno kooperovat, konfrontovat svou činnost s jinými, osvojit si v kolektivu určitou roli, respektovat perspektivu druhého na rozdíl od vlastního hlediska. Z těchto různorodých konfrontací vychází vývoj některých schopností, např. flexibility, originality, restrukturace, využívání představivosti a fantazie. Lze již uskutečnit elementární kreativní program stimulačního charakteru.*“³⁴

3.2 Fáze vývoje dětské kresby do předškolního věku

Níže v této podkapitole jsou uvedeny jednotlivé fáze vývoje dětské kresby od narození do předškolního věku. Tyto fáze dávají základní rámec tomu, co je přiměřené věku dítěte. Je potřeba, aby byl pedagog s těmito informacemi o vývoji dětské kresby obeznámen, a tím tak přizpůsobil výchovně vzdělávací cíl schopnostem a věkové zralosti každého jednotlivého dítěte. Pedagog by měl vědět, co od dítěte může očekávat a požadovat, které projevy jsou přiměřené danému věku a naopak, které projevy mohou souviset s opožděným vývojem dítěte.

³² UŽDIL, Jaromír a ŠAŠINKOVÁ, Emilie. *Výtvarná výchova v předškolním věku: [učebnice]*. 3. vyd. Praha: Státní pedagog. nakl., 1983. 191 s. Učebnice pro střední školy, str. 11.

³³ Tamtéž str. 10-14.

³⁴ HLAVSA, Jaroslav, ed. a kol. *Psychologické problémy výchovy k tvořivosti*. 1. vyd. Praha: SPN, 1981. 239 s. Knižnice psychologické literatury, str. 125-126.

V průběhu předškolního věku se u dítěte projeví několik fází vývoje kresby. Ty odráží jednak jeho vnímání reality, entit, které jej obklopují, tak postoje hodnoty, jež k nim zaujímá. S postupujícím věkem se rozvíjí schopnost dítěte zobrazovat realitu doplněnou o vlastní imaginaci.

3.2.1 Bezobsažná čáranice

Je to činnost, která nevyžaduje nikoho druhého, zaměstná oči, ruce, dokáže zklidnit i temperamentní jedince. Je to hra plná radosti z grafického pohybu, jenž za sebou nechává viditelnou stopu, první dětská bezobsažná čáranice, která je znakem předvýtvarného období dítěte.³⁵ Toto období začíná kolem prvního roku dítěte a čáranice tvoří nejprve pohybem celého těla, později se pohyb omezuje na celou ruku. První takové výtvořiny mívají zpravidla tvar neuzavřených, pravotočivých nebo levotočivých změtí linií. Ty se liší pouze velikostí a silou přítlaku. Další fází jsou přímkové, krátké čáry, vlnovky, lomené čáry a shluky, které dítě zvládá díky zapojení a koordinaci drobnějších kloubů a svalů. V závěru této etapy dochází k uvolnění vnitřní aktivity, která vychází z prvotního výrazu, a vznikají tak určité pohybové vzorce či rytmizace čar. Ty následně tvoří dominantu výtvarného projevu.³⁶

3.2.2 Obsažná čáranice

V období kolem osmnáctého měsíce věku dítěte se čáranice mění v čárky s obsahem. Mění se vedení čáry, přítlak, směr, velikostní rozlišení uzavřených útvarů, dítě má snahu o pokrytí celé plochy papíru. Do kreseb je vkládána podoba skutečných věcí. V převážné míře se jedná o vyjádření pohybu, kdy kresba kruhu může znamenat točící se kolo, auto, ale i slunce. V této fázi není možné rozpoznat pravý záměr dítěte, proto je nutný jeho slovní výklad o kresbě směrem k dospělému. V této fázi vývoje definujeme tzv. mnoho obsažnou čáru – jedna a tatáž kresba (čára) je schopna dle výkladu dítěte několikrát změnit obsah.³⁷

3.2.3 Období znakové kresby

Okolo druhého roku života se dítěte začínáme hovořit o období znakové kresby. Dítě se začíná osamostatňovat a touží se seberealizovat. Znaková kresba je jednoduché označení určité věci nebo jevu. Obsah kresby bývá většinou antropocentrický; souvisí co nejúžeji s dítětem,

³⁵ UŽDIL, Jaromír. Výtvarný projev a výchova. 2., doplň. vyd. Praha: SPN, 1978. 333, [3] s., str. 94-95.

³⁶ TOUFAR, Alois a KARBUSICKÁ-BARTÁKOVÁ, Ludmila, ed. *Výtvarná výchova a dítě: [sestaveno z pozůstalosti A. Toufara: o pravdivosti v dětském výtvarném projevu: sborník statí]*. 1. vyd. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1985. 116 s., [6] s. obr. příl., str. 10-15.

³⁷ Tamtéž str. 10-15.

začínají se objevovat první obrázky lidské postavy, tzv. hlavonožci. S přibývajícím věkem dítěte je kresba postavy – hlavonožce detailnější. V této fázi je velmi důležité zaujetí aktivitou vedoucí k rozvoji tvořivosti a individuálních výtvarných schopností.³⁸

3.2.4 Spontánní realismus

Tato fáze je nejvýznamnější částí výtvarného vývoje dítěte. Nazývá se také „královské období“. Jedná se o nejproduktivnější období dětské tvořivosti vůbec a převážně naplňuje tvorbu dítěte mateřské školy. Kresba odráží duševní život dítěte a vychází z jeho zkušeností, co vidělo, o čem slyšelo, co cítilo. Není protějškem reality, ale obrazem představy. Přibližně ve 3 letech dokáže dítě namalovat kruh, ve 4 letech kříž, v 5 letech čtverec a v 6 letech pak trojúhelník. Na konci předškolního věku se dětské kresby stále více přibližují realitě.³⁹

3.3 Úloha pedagoga při výtvarné výchově

Razáková uvádí že, výtvarná výchova má být vždy tvořivá, psychologicky správná a spjatá se současným životem a charakterem kraje, které dítě obklopuje, vidí a zná. Výtvarný projev dítěte by měl být osobitý a samostatný.

To ale neznamená, že by pedagog měl být v procesu nečinným. Naopak, předem promýšlí obsah, způsob, metodu a techniky výtvarných činností, připravuje pomůcky a vhodný materiál. Ten je střídán stejně jako velikosti formátu a techniky (tím je předcházeno naučeným stereotypům a schémátům). Pedagog radí a vysvětluje, vede závěrečné hovory a prohlídky, které slouží jako zpětná vazba.

Měl by být odborníkem využívajícím moderní edukační metody, rozvíjet a rozšiřovat své znalosti, dovednosti. Náplní jeho činnosti je výběr témat přiměřených věku dětí. Úkolem pedagoga během výtvarné výchovy je provést dítě celým procesem tvorby, dobré promyšlení struktury práce je základem pro úspěch. Mimo přímou činnost při vedení výtvarné aktivity je pedagog zodpovědný za vytváření příznivé atmosféry, posilování tvořivého procesu skrze vhodnou motivaci, obohacování a prohlubování dětské představy pozorováním okolního života na vycházkách nebo při řízené činnosti a hrách.

³⁸ TOUFAR, Alois a KARBUSICKÁ-BARTÁKOVÁ, Ludmila, ed. *Výtvarná výchova a dítě: [sestaveno z pozůstalosti A. Toufara: o pravdivosti v dětském výtvarném projevu: sborník statí]*. 1. vyd. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1985. 116 s., [6] s. obr. příl., str. 10-15.

³⁹ Tamtéž str. 10-15.

Úvodní slovní motivace pedagoga má za úkol vyvolat představy dětí a podnítit jejich fantazii. Stejně tak vyprávění např. pohádky, básničky, zpívání písničky, to by se mělo stát výtvarnou inspirací před ilustračním kreslením a malováním. To vše má vliv na celý proces a výsledek výtvarné činnosti.⁴⁰

3.4 Techniky pro rozvoj tvořivosti ve výtvarné výchově

Pod pojmem výtvarná výchova si můžeme představit nejen kreslení, malování a modelování, patří sem i mnoho dalších možností výtvarného projevu, které lze shrnout pod jednotný název: hry s výtvarnými materiály. Hra je nejdůležitější a nejpřirozenější činností dětí předškolního věku, a proto jsou tyto hry s výtvarnými prostředky a materiály v mateřské škole oprávněné a žádoucí. Děti by měly mít volnou ruku ve své tvořivé činnosti, nápady a představy by neměly být ze strany pedagoga omezovány, naopak je třeba podpory a hledání nových možností a způsobů, které pomáhají dětem při zobrazování světa, i toho svého vnitřního, kterým jsou obklopeny. Mimo hru je za důležitý aspekt výtvarné činnosti považováno pozorování, které musí být podpořeno zájmem dětí.⁴¹

Uždil dále zmiňuje techniky, kterými se může dítě taktéž vyjádřit. Je to vytrhávání z barevného nebo potištěného papíru, kdy na přesnosti úplně nezáleží a tvar lze dokreslit nebo domalovat. Klazení v ploše; potřeba jsou například kameny, dřevo, kousek papíru, úlomky věcí, přírodniny atp. Klást se může na papír (není nutno lepit), venku na zahradě, v lese, na hřišti. Techniky otisků a prútisků, např. seříznutý a vydlabaný brambor jako razítko, pokusy s mincemi a jakýmsi prútiskem. Malování na kameny, dřevo, objevování a sbírání zajímavých přírodnin.⁴²

3.4.1 Kreslení

Nejužívanější zobrazovací technikou je kreslení. Tužka a papír snadno stačí pro zachycení myšlenek, pocitů či přání. Ač to neplatí u dospělých, dětem při jejich bezprostřednosti nedělá tato technika problém. Čárání je pro děti zajímavé již od brzkého věku a s dalším cvikem a osvojováním se tak utváří dětská kresba. Předškolní děti kreslí především z paměti a z vlastního prožitku. Pro takovou dětskou kresbu je charakteristická výrazová

⁴⁰ RAZÁKOVÁ, Dagmar. *Kreslíme, malujeme, modelujeme*. 4. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. 148, [2] s. Na pomoc učitelům a vychovatelům, str. 21-23.

⁴¹ Tamtéž, str. 7-8.

⁴² UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: Výtvarný projev a psychický život dítěte*. 3. vyd. Praha: SPN, 1980. 121, [6] s. Odborná lit. Pro učitele, str. 114-116.

primitivnost, obsahová konkrétnost a reálné pojetí, přemíra životnosti a tvarová rozkolísanost. Cílem kreslení je obrysové vytváření linií, zakreslování určitých drobností a detailů. Zajímavostí je, že kresby některých dětí předškolního věku obsahují stejné znaky jako kresby dětí z celého světa, tento jev se označuje jako naivní realismus, což je typický dětský způsob zobrazení skutečnosti. Nejčastějším projevem naivního realismu je transparence (průhlednost), střídání pozorovacích hledisek, deformace, výtvarné vyprávění, přenášení znaků, automatismus, překrývání a kolorit.⁴³

Vhodné kreslicí nástroje pro děti jsou z měkkých a nelámavých materiálů: tuha, rudka, uhel, voskové pastely, suché pastely s hranatým profilem, křídly, slabé fixy a netradiční kresebné nástroje: dřívko, větvička, kartáček na zuby, prsty, ptačí pírko, hřebík, kulička namočená v barvě, nit namočená v barvě, stéblo trávy. Jako podklad pro tvorbu je předkládán čistý papír, například balicí, náčrtníkový, různých formátů a velikostí.⁴⁴

3.4.2 Malování

Technika malování je založena na použití linie i barevné plochy, zde je cílem citlivé barevné ladění, zaplňování všech ploch na papíře a užívání rozmanitých barevných odstínů podle tématu i pro vlastní uspokojení. Výběr, čistota a jasnost barev umožňuje dětem zobrazit výtvary vlastní fantazie. To je vede k barvenému vnímání okolního světa skrze poznávání jednotlivých barev; míchání, řazení barev vedle sebe i přes sebe, tahy štětcem užší nebo silnější, splynutím dvou mokřích barev se utváří nový barevný odstín. Malba je svou barevností výraznější než kresba, avšak nedokáže zachytit takové detaily a podrobnosti. Při malování temperovými barvami je třeba použití několik štětců podle toho, kolik je připraveno barev. Děti jsou vedeny k obezřetnosti, aby nedošlo ke smíchání více barev najednou, což by ztížilo další práci. Je třeba vybrat správnou velikost štětců, užší na menší plochu papíru, širší na větší plochu papíru.⁴⁵

K malování je možné si vybrat barvy temperové (míchají se hodně husté, barva musí být krytá), škrobové, plakátové a akvarelové. Také lze použít měkké či voskové pastely. Štětce mohou být různé síly ploché i kulaté, vatové tampony, houbičky. Čtvrtky různých formátů a

⁴³ RAZÁKOVÁ, Dagmar. *Kreslíme, malujeme, modelujeme*. 4. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. 148, [2] s. Na pomoc učitelům a vychovatelům, str. 8-16.

⁴⁴ UŽDIL, Jaromír a ŠAŠINKOVÁ, Emilie. *Výtvarná výchova v předškolním věku: [učebnice]*. 3. vyd. Praha: Státní pedagog. nakl., 1983. 191 s. Učebnice pro střední školy, str. 150.

⁴⁵ RAZÁKOVÁ, Dagmar. *Kreslíme, malujeme, modelujeme*. 4. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. 148, [2] s. Na pomoc učitelům a vychovatelům, str. 16-18.

barev, balicí papír, bílé i barevné kartóny. Dalším materiálem jsou malířské stojany, velké nádoby, hadříky. V žádné třídě by neměl chybět koutek pro výtvarnou výchovu se všemi potřebnými materiály.⁴⁶

3.4.3 Modelování

Při modelování jde o prostorové vyjádření představ. Vychází z přirozené potřeby přetvářet, obměňovat a formovat hmotu. Modelování rozvíjí hmatový smysl, vede k poznávání skutečnosti. Při modelování se začíná od jednodušších předmětů z jednoho kusu hlíny až po složitější, kdy je třeba spojit několik částí v jednu. Děti mají tuto činnost v oblibě, protože pokud se jim něco nepodaří vymodelovat dle představ, je možné hmotu znovu smáčknout a pokusit se o nový výrobek. Během této činnosti mohou děti stát či sedět. Učí se odhadnout, kolik materiálu na výrobek spotřebují, zkouší si různé pohyby při zpracování hmoty (bušení, plácání, dělení, trhání, drobení, odštipování, rozmazávání atp.).⁴⁷

Jako nejvhodnější materiál se nabízí sochařská hlína, pokud je k dispozici i keramická pec. Běžněji se používají neklasické materiály jako je plastelína, modurit, různé druhy těst – vizovické, slané. Pomůcky k modelování: špachtle, rádýlka, podložky, drátěné očko, drátěný nůž.⁴⁸

3.5 Pohled na ontogenetický vývoj dětského výtvarného projevu v 21. století

Úvahy o ontogenetickém vývoji dětského výtvarného projevu vychází z publikací české výtvarné pedagogiky. Hlavním zástupcem těchto studií je profesor Jaromír Uždil, nestor české výtvarné pedagogiky. Přestože jeho základní myšlenky a teoretické studie pojednávající o dětském výtvarném projevu přetrvávají dodnes, je vhodné uvést aktuální hledisko na toto téma, a to pohled 21. století.

Stehlíková Babyrádová ve své publikaci uvádí, že raný výtvarný projev dítěte je především projevem spontánním, přesto je žádoucí na něj nějakým způsobem reagovat. S dítětem je třeba o něm mluvit, dále ho rozvíjet. Ne však způsobem, jakým je v mnoha

⁴⁶ UŽDIL, Jaromír a ŠAŠINKOVÁ, Emilie. *Výtvarná výchova v předškolním věku: [učebnice]*. 3. vyd. Praha: Státní pedagog. nakl., 1983. 191 s. Učebnice pro střední školy, str. 151.

⁴⁷ RAZÁKOVÁ, Dagmar. *Kreslíme, malujeme, modelujeme*. 4. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. 148, [2] s. Na pomoc učitelům a vychovatelům, str. 18-20.

⁴⁸ UŽDIL, Jaromír a ŠAŠINKOVÁ, Emilie. *Výtvarná výchova v předškolním věku: [učebnice]*. 3. vyd. Praha: Státní pedagog. nakl., 1983. 191 s. Učebnice pro střední školy, str. 151-152.

případech korekce nesprávného zobrazování, kdy někteří dospělí (rodiče, učitelé v mateřské škole) opravují dle svého přesvědčení nedokonalé, nevyvedené tvary a snaží se nabízet vlastní schémata domu, postavy, krajiny nebo předmětu. Tento přístup bývá výsledkem nedostatečné znalosti existence různých estetických principů zobrazování známých z fylogeneze umění, např. vrcholné projevy umělců moderny, které nejsou založeny na tradičním kánonu renesančního principu zobrazování prostoru a tvaru.⁴⁹

Pro raný výtvarný projev dítěte je typický egocentrismus a prezentismus. Dítě se cítí být středem světa, zobrazuje to, co je přítomné vzhledem k jeho bytostnému prožívání a co je pro něj důležité.⁵⁰

Autorka Stehlíková Babyrádová rozlišuje 4 fáze vývoje výtvarného projevu v předškolním věku. První fáze čaranic je odrazem psychomotoriky dítěte, nevznikají z vnitřních představ. Jsou propojeny s fyzickými a gestickými projevy; tj. dítě pohybuje paží a sleduje její pohyb očima, poté uchopí tužku a přenáší pohyb na papír. Střídá barvy, mění formáty, množství produktů, tuto činnost vnímá jako hru. Na začátku jsou grafické stopy většinou bezobsažné, později se změť linií mění v uzavřené tvary a nakonec v nich je možné pozorovat a hledat jednoduchý význam, je to proces pozvolné signifikace – označování věcí grafickým znakem.

Zhruba ve třech letech začíná druhá fáze zobrazování opakovaných tvarů. Dítě si postupně všímá toho, co kreslí. Určité bezděčně vzniklé tvary mu začínají evokovat známé věci, figury, případně prostředí. S postupným vývojem řeči začíná tyto tvary slovně označovat a opakovat. Příznačné je pro toto období to, že dítě často mění svoje stanovisko k identifikaci jednotlivých tvarů, jednou obrázek znamená to, podruhé ono.

Z hlediska výtvarné stránky je třetí fáze symbolizace a ideoplasticismu jednou z nejpozoruhodnějších fází raného dětského výtvarného projevu. V tomto období dítě nezobrazuje skutečnost jako vnější podobu figur, předmětů a dějů, ale je zachycena zcela abstraktně za pomoci geometrických tvarů, linií, šrafur nebo barevných skvrn.

⁴⁹ STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Výtvarný projev dítěte předškolního věku v jednadvacátém století*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 108 s. Monografie. ISBN 978-80-244-3818-4. str. 59-61

⁵⁰ STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Výtvarný projev dítěte předškolního věku v jednadvacátém století*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 108 s. Monografie. ISBN 978-80-244-3818-4. str. 59-61.

V závěrečné fázi vizualizace a fyzioplasticismu grafického a plastického projevu dítěte v předškolním věku dochází k určité tendenci zobrazovat věci, figury a děje, jak jsou dítětem viděny – jde o snahu, aby se zobrazované podobalo vizuální skutečnosti. Přesně zrcadlit realitu je však nad rámec schopností dítěte, znázorňuje tedy jen určité odpozorované optické vlastnosti předmětů a figur, které jsou přeneseny do zvláště přetvořeného tvaru. Výtvarný projev dítěte je v této fázi bezprostřední a výjimečný, dílo v sobě propojuje části viděného a bezděčně vyobrazeného.⁵¹

Výše uvedené fáze vývoje výtvarného projevu dítěte předškolního věku se mohou vzájemně prolínat. Za problematické je možné označit až setrvávání delší doby na jednom místě a neposunování se v zobrazování figur, věcí a prostředí. V tomto případě je vyspělost a zralost dětského výtvarného projevu určitým ukazatelem psychických poruch dítěte, a proto také dětská kresba bývá používána jako prostředek k diagnostice. Kresba je vyjadřovacím prostředkem a dospělý by se měl snažit této výtvarné řeči snažit porozumět, nehodnotit pouze estetickou kvalitu, ale vnímat výtvarný projev jako vyprávění o vnitřním světě dítěte.⁵²

⁵¹ STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Výtvarný projev dítěte předškolního věku v jednadvacátém století*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 108 s. Monografie. ISBN 978-80-244-3818-4. str. 59-61.

⁵² tamtéž str. 62-69.

4. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na představení praktických výukových jednotek realizovaných v rámci nadstandardní činnosti v mateřské škole. Tyto výukové jednotky by nebylo možné v odpovídající kvalitě vypracovat bez teoretické části této práce. Plánování didaktických jednotek probíhalo s ohledem na kapitoly z předchozí části práce, obzvláště bylo přihlíženo ke kapitolám o volnočasovém vzdělávání a úloze výtvarné výchovy v procesu rozvoje dětské tvořivosti.

Všechny výukové jednotky byly realizovány v prvním čtvrtletní školního roku 2019/2020 v rámci kroužku při mateřské škole s časovou dotací maximálně 40 minut. Účastnily se ho děti ve věku 4-6 let. Jednotlivé aktivity byly voleny vzhledem ke školnímu vzdělávacímu programu mateřské školy Kamenice nad Lipou, kde byly taktéž na odloučeném pracovišti realizovány.

Praktická část práce představuje 5 výukových jednotek. Jejich společným jmenovatelem je roční období (podzim-zima), které hrálo významnou roli při volbě námětů, a stejně tak probíraná témata z mateřské školy v rámci školního vzdělávacího programu. Každá jednotka obsahuje základní charakteristiky: námět, úkol, výčet pomůcek i prostorového vybavení pro realizaci činnosti. S důrazem je zde pracováno s motivační částí. Ta je rozdělena vždy na motivaci situační a motivační pobídku. Ta může ostatním pedagogům sloužit jako konkrétní návod pro zapojení žáků do činnosti. Nedílnou součástí didaktické jednotky je popis postupu činnosti, hodnocení i závěrečná reflexe očima pedagoga.

4.1 Cíl projektu

Hlavním cílem tohoto praktického projektu je rozvoj tvořivosti dětí předškolního věku ve volnočasové výtvarné výchově. Prostředkem k realizaci bylo pět tematických výtvarných aktivit, které se uskutečnily v podzimním a zimním období. Každá jednotlivá aktivita má daný výchovný a vzdělávací cíl. Kromě rozvoje tvořivosti, který je stěžejním tématem této práce, jsou cíle zaměřeny např. i na rozvoj technických a výtvarných dovedností, rozvoj smyslového vnímání, vizuality, zručnosti, kooperace aj.

4.2 Lokace aktivity a pedagogické zázemí

Kroužek neboli nadstandardní aktivita výtvarné výchovy se realizuje v Mateřské škole se speciálními třídami, adresou Na Besídce 632 v Kamenici nad Lipou.

Třída, určená pro kroužek výtvarné výchovy a keramiky, se nachází na odloučeném pracovišti mateřské školy u autobusového nádraží. Realizuje se každé pondělí od 14:45 do 15:15. Je zde dostupný veškerý potřebný materiál, zázemí, pomůcky.

Věkové složení skupiny dětí navštěvujících nadstandardní aktivitu výtvarné výchovy je v rozmezí 4-6 let. Počet přihlášených dětí je 8 (převaha dívek) a docházka je proměnlivá.

4.3 Vymezení pojmů důležitých pro přípravu vyučovací jednotky

Záměrem této bakalářské práce bylo vytvořit podklady, které by umožnily následné využití v širším oborovém rámci. Struktura didaktických listů zastupuje klíčové kategorie, s nimiž při pedagogické přípravě pedagog volného času pracuje. Takto vypracovaný plán napomáhal při realizaci vyučovací jednotky.

Námět přiblížil dětem činnost, která pro ně byla připravena. Úkol seznámil žáky s tím, jakým způsobem budou výtvarný problém řešit a realizovat. Cíl vzdělávání udržoval směr v působení na práci dětí a formování jejich osobnosti. Pomůcky k zajištění výtvarné činnosti byly připraveny vždy s časovým předstihem. Pro práci byla volena taková technika, u které byla časová realizace možná pro všechny děti navštěvující kroužek.

Dalším důležitým prvkem při plánování didaktické jednotky byla motivace. Ta měla nabudit jejich zájem pro uskutečnění činnosti. Hodnocení činnosti bylo důležitou zpětnou vazbou pro děti i samotného pedagoga. Závěrečná reflexe byla cenným ohlédnutím za realizací aktivity, splněním stanovených cílů. Součástí časové dotace didaktické jednotky byl i závěrečný úklid po práci.

4.3.1 Námět

Hlavním cílem námětu je přiblížení úkolu žákům, probuzení jejich zájmu o činnost. Měl by pramenit z jejich zážitků, a stát se tak přitažlivým. Měl by být přiměřený věku žáků a jejich

schopnostem. Náměty a techniky pro výtvarnou práci stanovuje pedagog ve shodě s cílem a úkolem.⁵³

4.3.2 Úkol

Úkol je činnost zaměřená k nějakému cíli, poslání, je možné jej vymezit pro každou vyučovací jednotku a koncipovat přiměřeně pro žáky, je v něm obsaženo to, co je určeno k vykonání. Zda byl úkol splněn je možné po skončení vyučovací jednotky posoudit, ověřit.⁵⁴

4.3.3 Cíl vzdělávání

Výukovým cílem by měla být kvalitativní i kvantitativní změna u žáka, a to v oblasti kognitivní (vzdělávací), afektivní (postojové, hodnotové) a psychomotorické (výcvikové).⁵⁵

4.3.4 Pomůcky

Pomůcky potřebné k realizaci výukové jednotky si pedagog připravuje včas podle plánu práce. Stejně tak zavčas upozorní žáky, které pomůcky si mají obstarat a připravit sami.

4.3.5 Technika

Zvolení vhodné výtvarné techniky taktéž těsně souvisí s úkolem a námětem. Každá technika má své specifické možnosti použití, které je třeba akceptovat, pedagog by proto neměl volit techniky bez hlubšího zdůvodnění, aby nebylo úsilí o výtvarnou kultivaci žáků spíše na škodu.⁵⁶

4.3.6 Motivace

Motivaci lze chápat jako základní zákon učení, který podstatně ovlivňuje průběh poznávacích procesů a mobilizuje celou osobnost žáka. Primární motivace vychází z přirozených potřeb žáka. Sekundární motivace žáka aktivizuje, aby něco dokázal (dobrá známka, pochvala, odměna). Sekundární motivace se dělí se na pozitivní (zájem, zdravá

⁵³ HAZUKOVÁ, Helena a ŠAMŠULA, Pavel. *Didaktika výtvarné výchovy*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1982. 2 sv. (149, 137 s.), str. 26,33.

⁵⁴ HAZUKOVÁ, Helena a ŠAMŠULA, Pavel. *Didaktika výtvarné výchovy*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1982. 2 sv. (149, 137 s.), str. 26,33.

⁵⁵ SLAVÍK, Jan. *Hodnocení v současné škole: východiska a nové metody pro praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. 190 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-262-9, str. 9.

⁵⁶ HAZUKOVÁ, Helena a ŠAMŠULA, Pavel. *Didaktika výtvarné výchovy*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1982. 2 sv. (149, 137 s.), str. 33-34.

ctížádost, vůle vyřešit problém) a negativní (strach z výsledku práce, ze špatného hodnocení, závist). Cílem motivace při výtvarné výchově je především zájem o budoucí činnost.⁵⁷

Ve struktuře vyučovací jednotky níže je motivace označena a rozdělena na motivační situaci a pobídku. V motivační situaci je uvedeno roční období a činnost předcházející pobídce. Ta je uvedena v přímé řeči a stává se tak motivační pobídkou. Tento krok by mohl být inspirací i zjednodušením při realizaci činnosti jiným pedagogickým pracovníkům.

4.3.7 Hodnocení

Hodnocení práce žáků je důležitou a nedílnou fází výchovně vzdělávacího procesu. Mělo by pozitivně působit na žáky, zaktivizovat je a pomáhat ke zlepšení výkonu. Hodnocení má různé formy, např. hodnocení třídním kolektivem, žákovo vlastní sebehodnocení, hodnocení učitelem a klasifikaci, tzn. hodnocení známkou. Některé výtvarné činnosti se doporučují neklasifikovat (experimentování, seznamování s výtvarnými prostředky, materiály, technikami apod.). Ve výtvarné výchově je důležité sledovat samotný tvořivý proces, úsilí žáků, a ne se upínat pouze na finální výsledek.⁵⁸

Hodnocení ve výtvarné výchově má svá základní kritéria. Jsou jimi pojmy účinnost (intenzita), uspořádanost (integrita) a složitost (komplexita). Účinnost představuje působivost na vnímatele (originalita, barevnost, kontrast, kompozice). Uspořádanost je totéž, co harmonie, vyváženost (kompozice, formát, technika, barevnost). Složitost je reprezentována rozmanitostí, rozrůzněností a obsažností (obsah).⁵⁹

4.3.8 Reflexe

Reflexe je příležitost pro pedagoga přemýšlet nad svými výchovně-vzdělávacími záměry, edukačními cíli a hodnotami vlastní práce. Pokud pedagog takto nahlíží svou činnost,

⁵⁷ HAZUKOVÁ, Helena a ŠAMŠULA, Pavel. *Didaktika výtvarné výchovy*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1982. 2 sv. (149, 137 s.), str. 35-46.

⁵⁸ HAZUKOVÁ, Helena a ŠAMŠULA, Pavel. *Didaktika výtvarné výchovy*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1982. 2 sv. (149, 137 s.), str. 33-34.

⁵⁹ SLAVÍK, Jan. 2006b. *Jak si poradit s hodnocením?*, 2. část [online]. [vid. 12. 03. 2020]. Dostupné z: <http://www.artefiletika.cz/modules/articles/article.php?id=21>, str. 6-9.

rozvíjí tím své reflexivní myšlení, kterým rozumíme schopnost učitele uskutečňovat pedagogická rozhodnutí a nést za ně zodpovědnost.⁶⁰

⁶⁰ MÜLLER DE MORAIS, Marianna a PETLÁK, Erich. *Sebareflexia a kompetencie v práci učiteľa*. Bratislava: Iris, [2004], ©2004. 135 stran. ISBN 80-89018-77-7, str. 65.

5. Výtvarné činnosti

5.1 Kouzelné obrázky

Námět

Kouzelné obrázky

Úkol

Práce s voskovkami a vodovými barvami, kouzelné malování.

Výchovně vzdělávací cíl/e

- rozvoj technických a výtvarných dovedností
- rozvoj představivosti a podněcování fantazie
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)

Věková kategorie

4-6 let

Technika

Magic art

Pomůcky

Podzimní listí – ne suché, bílé voskovky, čtvrtky A3, vodové barvy, voda, dostatek kulatých štětců, hadříky, podložky.

Prostorové a technické podmínky

Třída uzpůsobená k pracovním a výtvarným činnostem, stůl s pomůckami.

Celkový čas trvání činnosti

30-40 minut

Motivační situace

Děti chodící do kroužku VV pedagog vyzve, aby si během venkovní vycházky nasbíraly spadané listí. S dětmi navštíví místa, kde se nachází co možná druhově nejpestřejší skladba spadaných listů (zohlední barevnost, velikost a tvar listů). Pedagog se dětí zeptá, jaké máme

roční období – podzimní čas, jaké barvy na listí najdou a které jsou pro toto období typické, kde se barvy vlastně vzaly a zda by si chtěly zakouzlit jako matka příroda.

Motivační pobídka

„Děti, kdo dnes splnil úkol a nasbíral listí? Budeme ho potřebovat. Všimli jste si při procházce, jak jsou lesy, aleje a okolí plné barev? Kde se ty barvy vzaly? Ukažme si listí, co jste našly, jaké barvy se na nich objevují? Cítíte, jak voní? ... Příroda je mocná kouzelnice. Děti, chtěly byste si také zakouzlit?“

Průběh aktivity

Na podložky si rozložíme tolik listí, kolik uznáme za vhodné, na ně položíme čtvrtku. Vezmeme bílou voskovku a překreslujeme přes čtvrtku obrysy listí. Vodovými barvami různých barev přetíráme celou plochu čtvrtky, vystoupí obrazce listí. Dáváme pozor, aby děti nemíchaly štětce a barvy dohromady. Necháme uschnout.

Hodnocení

Obrázky položíme dokola na zem a společně s dětmi si je prohlédneme. Povíme si, jaké barvy použily a proč, jak se vypořádaly s technikou. Pedagog hodnotí originalitu – odlišnost, barevnost obrázku – výběr a cit pro barvu, její výraznost, elaboraci – jak si děti s technikou poradily, zda zvládly dostatečně přitlačit voskovky, aby byl výsledný efekt viditelný.

Reflexe realizované činnosti

Dětem jsem vysvětlila postup. Při samotném tvoření některé děti nedostatečně přitlačovaly voskovku, bylo potřeba opakované vysvětlení a ukázka, aby byl výsledný efekt viditelný. Potom si děti dokázaly již dobře poradit samy. Po dokončení činnosti a následném úklidu jsme obrázky položili dokola na zem a společně si je prohlédli, řekli jsme si, jaké barvy děti použily, zda výraznější nebo tlumenější a proč zvolily právě ty.

Pro některé děti to byla zcela nová technika, přemýšlely, které další předměty by se daly takto použít, zazněly nápady jako různé větvičky, listí různého druhu, mušle, peníze, i takové co by se touto technikou těžko realizovaly (obličej a části těla, stromy apod.), čímž podněcovaly svou fantazii a představivost.

5.2 Ježek Tužkovník

Námět

Ježek Tužkovník

Úkol

Práce s hlinou, ztvárňování zvířecí postavy.

Výchovně vzdělávací cíl/e

- rozvoj představivosti
- rozvoj zručnosti
- rozvoj smyslového vnímání a vizuality
- rozvoj prostorového vnímání

Věková kategorie

4-6 let

Technika

Hnětení, válení, vytahování z jednoho kusu hlíny.

Pomůcky

Keramická hlína, šlikr, špachtle, očka, podložka, zástěrky proti znečištění, pastelky.

Prostorové a technické podmínky

Třída uzpůsobená k pracovním a výtvarným činnostem, stůl s pomůckami.

Celkový čas trvání činnosti

30-40 minut

Motivační situace

Pedagog dětem představí ježka Tužkovníka a zeptá se, zda vědí, co ježka čeká přes zimu – spánek, a proč si myslí, že se ježek jmenuje Tužkovník – poukáže na vytvořené díry mezi bodlinami a vysvětlí jejich funkci. Pedagog tak navazuje na téma zvířat a zazimování probírané ve třídách mateřských škol (podzimní období).

Motivační pobídka

„Děti, uhodnete, co držím v ruce? Ano, ježka, ale není to ledajaký ježek, ač je podzim a spousta ježečků se už připravuje na zimní spánek, tento vám bude dělat radost celý rok. Navíc je to velký pomocník, umí držet tužky a pastelky, proto se mu říká ježek Tužkovník. Pojdme tedy společně vyrobit tomuto ježkovi další kamarády, ať není na všechny ty tužky a pastelky sám.“

Průběh aktivity

Každý dostane kus hlíny velikosti menšího jablka. Hlínu řádně zpracujeme a prohněteme, vyboucháme z ní vzduchové bubliny. Vyválíme kužel, který dotvarujeme směrem vzhůru (čumák). V širší části těla vytahujeme bodliny. Koncem tužky nebo pastelky vytlačujeme mezi bodlinami díry. Vyválíme malou kuličku, šlikrem přilepíme jako čumák. Očkem zvýrazníme oči. Ježka opatrně odneseme na určené místo vyschnout. Je důležité nezapomenout, že každé dítě může ježka pojmout po svém a nepracujeme podle šablony.

Hodnocení

Ježky ponecháme na podložkách a suchém místě. Společně s dětmi si je prohlédneme a řekneme si, co je při práci s hlínou bavilo nejvíce, co jim šlo lépe, co hůře, jaké jméno ježek dostane. Pedagog zde hodnotí modelaci – kvalita prostorového vyjádření, cit pro objem, prostor a hmotu, techniku – provedení z hlediska použití nástrojů a materiálu, zvládnutí techniky.

Reflexe realizované činnosti

Děti již měly zkušenosti s prací s hlínou, což bylo předpokladem pro výběr této činnosti, a tak se žádná velká úskalí neobjevila, pouze občasná dopomoc při lepení čumáků. U práce s hlínou si děti procvičovaly svou zručnost a smyslové vnímání. Po dokončení a úklidu už nezbývalo moc času, tak jsme si ježky prohlédli a každý z dětí ho ostatním představil jménem, které vymyslelo už v průběhu činnosti. Mrzelo mě, že jsme nestihli závěrečné hodnocení činnosti, zajímalo mě, co děti na práci s hlínou nejvíce baví a zda se něco nového naučily.

5.3 Ryba jménem Šupinka

Námět

Ryba jménem Šupinka

Úkol

Plošné a prostorové vytváření, vytváření pomocí přírodních a umělých materiálů.

Výchovně vzdělávací cíl/e

- rozvoj vizuality
- rozvoj jemné motoriky
- naučit se využívat přírodní materiály a pracovat s nimi

Věková kategorie

4-6 let

Technika

Dekorování přírodními materiály.

Pomůcky

Nůžky, tužky, pastelky, tekuté lepidlo, zelené čtvrtky (případně šablony), dostatek skořápek od pistáciových ořechů.

Prostorové a technické podmínky

Třída uzpůsobená k pracovním a výtvarným činnostem, stůl s pomůckami.

Celkový čas trvání činnosti

30-40 minut

Motivační situace

Pedagog si s dětmi poví o čase výlovů rybníků, zeptá se, kdo, kde a s kým se byl podívat na výlovu rybníka, které ryby děti znají, zda jim rybáři nějaké ryby ukázali a jestli děti vědí, co vše potřebuje ryba ke spokojenému životu.

Motivační pobídka

„Abychom tu mohli mít živou a spokojenou rybku, potřebovali bychom rybník nebo aspoň kád', vodu a krmení, to tady bohužel nemáme, ale co kdybychom si takovou rybku zkusili vyrobit? Schovávala jsem si skořápky od oříšků, kdyby se nám někdy hodily na tvoření. A myslím, že dnes je správný čas, co myslíte, jak bychom jimi mohli rybu ozdobit?“

Průběh aktivity

Vezmeme si barevnou čtvrtku, děti si mohou tvar ryby nakreslit samy nebo si mohou obkreslit šablonu. Rybku vystříhneme (mladším dětem se stříháním pomůžeme), nakreslíme oči. Část ryby potřeme lepidlem (ne celou, aby lepidlo mezitím nezaschlo). Dle své fantazie lepte skořápky jako šupiny. Ryby necháme dobře uschnout.

Hodnocení

Hotové rybky rozmístíme ve třídě na dobře viditelném místě. Společně s dětmi procházíme mezi výrobky a mluvíme s nimi o tom, jak se jim ryby spolužáků líbí či jsou něčím zajímavé, jaký styl lepení šupin zvolili, každý svou rybu může pojmenovat. Pedagog hodnotí nápaditost a ornamentiku – hodnotí kvalitu, míru a cit pro dekorování, zručnost a snahu – jak se dětem povedly ryby vystříhnout a jak byly aktivní během činnosti.

Reflexe realizované činnosti

Při samotné činnosti měly některé mladší děti problém s vystřihováním ryb – špatné držení nůžek, nedodržení linie, zde jsem musela dopomoci. Po úklidu jsme rybky rozmístili po třídě a hodnotili, jak se jim činnost líbila/nelíbila, co jim dělalo problém, jaký styl lepení šupin zvolily, co by děti případně udělaly jinak – například, více druhů ryb k výběru, to byla cenná zpětná vazba pro mě.

5.4 Vánoční dekorace

Námět

Vánoční dekorace

Úkol

Práce s hlinou, výroba dekorací.

Výchovně vzdělávací cíl/e

- rozvoj výtvarné citlivosti
- rozvoj zručnosti
- rozvoj smyslového vnímání
- rozvoj prostorového vnímání

Věková kategorie

4-6 let

Technika

Hnětení, válení, vykrajování.

Pomůcky

Keramická hlína světlá, šlikr, špachtle, očka, podložka, zástěrky proti znečištění, nožik, váleček, krajka - záclona, lis na hlinu, čajová svíčka, šablony ryb a anděla (tělo, křídla) z tvrdého kartonu.

Prostorové a technické podmínky

Třída uzpůsobená k pracovním a výtvarným činnostem, stůl s pomůckami.

Celkový čas trvání činnosti

30-40 minut

Motivační situace

Pedagog dětem ukáže dekorace v podobě ryby a anděla, protože je čas Vánoc, bylo by milé svoje blízké obdarovat. Kterou dekoraci si děti vyberou? Atmosféra je podbarvována vánočními koledami.

Motivační pobídka

„Protože se blíží čas Vánoc, myslím, že by bylo hezké potěšit rodiče malým dárečkem. Připravila jsem si pro vás svícen kapříka a závěsnou dekoraci anděla, který z těchto výrobků byste si rády vytvořily vy, děti?“

Průběh aktivity

Každý dostane kus hlíny potřebné velikosti. Hlínu řádně zpracujeme a prohněteme, vyboucháme z ní vzduchové bubliny. Válečkem vyválíme placku (v případě anděla ozdobíme obtiskem záclony za pomoci válečku), nožičkem vyřízneme dle vybrané šablony části ryby či anděla. Rybě v místě očí vykrojíme díru velikosti čajové svíčky, tělo dotvoříme šupinami, andělovi šlikrem přilepíme křídla a vykrojenou hlavu, lisem na hlínu uděláme a přilepíme vlasy, dotvoříme obličej, opatrně uděláme díru pro závěs. Na suchém místě necháme vyschnout.

Hodnocení

Výrobky ponecháme na podložkách a suchém místě. Společně s dětmi si je prohlédneme a řekneme si, jak jsou se svými výtvary spokojeny, proč si vybraly zrovna rybu nebo anděla a zda už vědí, komu výrobek věnují. Pedagog hodnotí zručnost, snahu a znalosti – schopnost zapamatovat si, reprodukovat a aplikovat získané informace, sleduje manuální zdatnost.

Reflexe realizované činnosti

Pro tuto činnost byl opět předpoklad, že práci s hlínou a potřebnou techniku již děti ovládají. Menší dopomoc byla třeba při vykrajování hlíny dle šablon – zachování linie a při práci s lisem na hlínu (vlasy anděla), kdy bylo třeba větší síly. Výrobky jsme si po skončení činnosti prohlédli, a řekli, komu s nimi uděláme radost a co bylo při práci nejtěžší. Po činnosti a úklidu nezbylo mnoho času (zdržení nastalo, když se děti rozhodovaly, kterou dekoraci si zvolí k výrobě) což mě mrzelo, chtěla jsem se dětí zeptat, zda pro ně byla nějaká z technik nová. Pro příště jsem dětem slíbila, že se k výrobě dekorací vrátíme, aby si mohly dodělat tu, kterou tentokrát nestihly.

5.5 Medvěd zmrzlík

Námět

Medvěd zmrzlík

Úkol

Tvoření se starými novinami, domalování prsty.

Výchovně vzdělávací cíle

- rozvoj představivosti
- rozvoj kooperativních operací
- schopnost zacházet s materiály a barvou

Věková kategorie

4-6 let

Technika

Koláž

Pomůcky

Rychleschnoucí temperry, voda, staré noviny, černý lihový fix, modré čtvrtky A4, šablony (na části medvěda), nůžky, štětce, lepidlo, bílý krepový papír.

Prostorové a technické podmínky

Třída uzpůsobená k pracovním a výtvarným činnostem, stůl s pomůckami.

Celkový čas trvání činnosti

30-40 minut

Motivační situace

Pedagog uvítá děti básničkou o medvědovi, zeptá se, zda vědí, o kterém zvířeti se v ní mluvilo, jak takový medvěd vypadá, kde žije, čím se živí a jestli bychom si ho mohli pozvat do školky. Pedagog navazuje na probíraná témata ve třídách mateřské školy (Severní pól, zvířata v zimě).

Motivační pobídka

*„Medvěd na kře pluje k břehu,
bílý je jak hrouda sněhu.
Větry fičí, mrazy slí,
medvěd je však otužilý.*

Poznali jste děti, o kterém medvědovi je tato říkanka? Ano? A víte, jak takový medvěd vypadá? A kde žije...? U nás ve školce by se mu určitě také moc líbilo. Ale protože medvěd patří do přírody, my si medvědí kamarády vytvoříme jinak, aby tady s námi mohli zůstat...“.

Průběh aktivity

Vezmeme si čtvrtku, štětcem namalujeme bílými temperami pozadí a prsty dotvoříme sněhové vločky, necháme zaschnout. Alternativou k malování je použití krepového papíru, trhání a jeho lepení. Na novinové papíry obkreslíme části hlavy medvěda, vystříhneme a cvičně ho složíme na stole, abychom věděli, jak ho poté nalepit na zaschlou čtvrtku. Dokreslíme fixem obličej. Dolepíme na čtvrtku k pozadí.

Hodnocení

Hotové výrobky rozmístíme ve třídě na dobře viditelném místě. Společně si výstavu projdeme a zhodnotíme výsledky – kdo jak medvídko sestavil. Pedagog hodnotí originalitu – kdo jakým způsobem sestavil a nalepil medvídko, kooperaci – kdy si navzájem děti pomáhaly při sestavování medvídko, umístění do formátu – jak si děti rozvrhly a vyplnily čtvrtku pro výsledný obrázek.

Reflexe realizované činnosti

Při samotné činnosti se některé děti smály, že budeme medvěda vyrábět z novin, někdo zvolil barevný otisk prsty – vločky, někdo radši volil pozadí i vločky lepením krepového papíru. Byla nutná dopomoc při vystřihování tvarů a při cvičném skládání medvídko před samotným lepením, kdy si i navzájem děti pomáhaly. Po úklidu jsme obrázky rozmístili po třídě, děti okomentovaly, jak a proč medvěda poskládaly, jestli se jim povedlo rozmístění na celý formát a rozvinula se debata, či medvěd je hodný a či zlobivý.

ZÁVĚR

Tématem této bakalářské práce byla dětská tvořivost a její rozvoj v předškolním věku skrze volnočasové aktivity. Tato činnost byla představena pomocí výukových listů sestavených na základě realizace nadstandardní činnosti při mateřské škole v Kamenici nad Lipou.

Bakalářská práce se skládá z části teoretické a praktické. Teoretická část byla sestavena z kapitol popisující pojem tvořivost s přihlédnutím k vývoji osobnosti dítěte v předškolním věku. Druhá kapitola shrnula téma volného času a zájmových činností jako prostředku posilující tvořivost a třetí kapitola se plně věnovala výtvarné výchově. Výtvarná výchova je považována za jeden ze základních inspiračních zdrojů pro rozvoj kreativity. V této kapitole byly popsány vývojové fáze dětské kresby, základní přístupy k didaktice předmětu, ale i role pedagoga při usměrňování dětské tvořivosti. Teoretické poznatky byly čerpány z odborné literatury předních českých autorů zabývajících se touto problematikou.

Praktická část ve svém úvodu definovala svůj cíl, tj. představení výukových listů podporujících tvořivost. Tyto listy byly připraveny pro děti předškolního věku s přihlédnutím ke školnímu vzdělávacímu plánu mateřské školy v Kamenici nad Lipou a s ohledem na teoretické poznatky z první části bakalářské práce. Každý výukový list je pečlivě rozvržen a strukturován. Obsahuje vždy informace o námětu, je zde pevně stanoven úkol, představen výchovně-vzdělávací cíl, pomůcky a uspořádání třídy. Výrazně rozpracovaná část se týká motivace dětí k plnění úkolu. Mimo motivaci situační obsahuje i v přímé řeči a ich-formě psanou motivační pobídku otevírající „dveře do světa fantazie dětí“. Výukový list nadále obsahuje popis průběhu činnosti, hodnocení dané aktivity a závěrečnou reflexi vedoucího zájmového kroužku.

Úskalím při realizaci přímé činnosti v rámci kroužku byla časová dotace. Ačkoli se daná aktivita podařila vždy zrealizovat v daném limitu, zbývalo menší množství času na vlastní sebehodnocení dětí. Tato časová tíseň mnohdy plynula z prodloužení motivační fáze, kterou přesto autorka práce považuje za stěžejní pro rozvoj tvořivosti a následný průběh plnění úkolu.

Bakalářská práce si kladla za cíl shromáždit klíčové teoretické poznatky o tvořivosti jako nástroji rozvíjející osobnost dítěte a z těchto poznatků vytvořit výukové listy pro mimoškolní činnost.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BEAN, Reynold. *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*. Čes. vyd. Praha: Portál, 1995. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-035-9.

FICHNOVÁ, Katarína a SZOBIOVÁ, Eva. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí: náměty k RVP pro předškolní vzdělávání*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 130 s. ISBN 978-80-7367-323-9

HAZUKOVÁ, Helena a ŠAMŠULA, Pavel. *Didaktika výtvarné výchovy*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1982. 2 sv. (149, 137 s.)

HLAVSA, Jaroslav, ed. a kol. *Psychologické problémy výchovy k tvořivosti*. 1. vyd. Praha: SPN, 1981. 239 s. Knižnice psychologické literatury

KAPLÁNEK, Michal. *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. 175 s. ISBN 978-80-262-0450-3

MAŇÁK, Josef. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. 134 s. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. Pedagogická fakulta; sv. 69. ISBN 80-210-1880-1.

MÜLLER DE MORAIS, Marianna a PETLÁK, Erich. *Sebareflexia a kompetencie v práci učiteľa*. Bratislava: Iris, [2004], ©2004. 135 stran. ISBN 80-89018-77-7

NÁDVORNÍKOVÁ, Hana et al. *Rozvíjíme vnímání a tvořivost dětí: dítě a jeho psychika - poznávací schopnosti a funkce*. Praha: Raabe, ©2014. 158 s. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-163-2.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 2. Praha: Academia, 1997. 336 s. ISBN 80-200-0628-1.

OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Vydání 1. Praha: Grada, 2016. 220 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5107-8.

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2001. 229 s. ISBN 80-7178-569-5,

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

RAZÁKOVÁ, Dagmar. *Kreslíme, malujeme, modelujeme*. 4. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. 148, [2] s. Na pomoc učitelům a vychovatelům.

SLAVÍK, Jan. *Hodnocení v současné škole: východiska a nové metody pro praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. 190 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-262-9

SLAVÍK, Jan. 2006b. *Jak si poradit s hodnocením?*, 2. část [online]. [vid. 12. 03. 2020]. Dostupné z: <http://www.artefiletika.cz/modules/articles/article.php?id=21>

STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Výtvarný projev dítěte předškolního věku v jednadvacátém století*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 108 s. Monografie. ISBN 978-80-244-3818-4

SVOBODOVÁ, Eva a kol. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 166 s. ISBN 978-80-7367-774-9,

TELCOVÁ, Jana a ODEHNAL, Lubomír. *Úvod do pedagogické psychologie*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002- . sv. Informace. ISBN 80-86568-13-X.

TOUFAR, Alois a KARBUSICKÁ-BARTÁKOVÁ, Ludmila, ed. *Výtvarná výchova a dítě: [sestaveno z pozůstalosti A. Toufara: o pravdivosti v dětském výtvarném projevu: sborník statí]*. 1. vyd. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1985. 116 s., [6] s. obr. příl

UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: Výtvarný projev a psychický život dítěte*. 3. vyd. Praha: SPN, 1980. 121, [6] s. Odborná lit. Pro učitele.

UŽDIL, Jaromír. *Mezi uměním a výchovou*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Odborná literatura pro učitele.

UŽDIL, Jaromír a ŠAŠINKOVÁ, Emilie. *Výtvarná výchova v předškolním věku: [učebnice]*. 3. vyd. Praha: Státní pedagog. nakl., 1983. 191 s. Učebnice pro střední školy

UŽDIL, Jaromír. Výtvarný projev a výchova. 2., doplň. vyd. Praha: SPN, 1978. 333, [3] s

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8

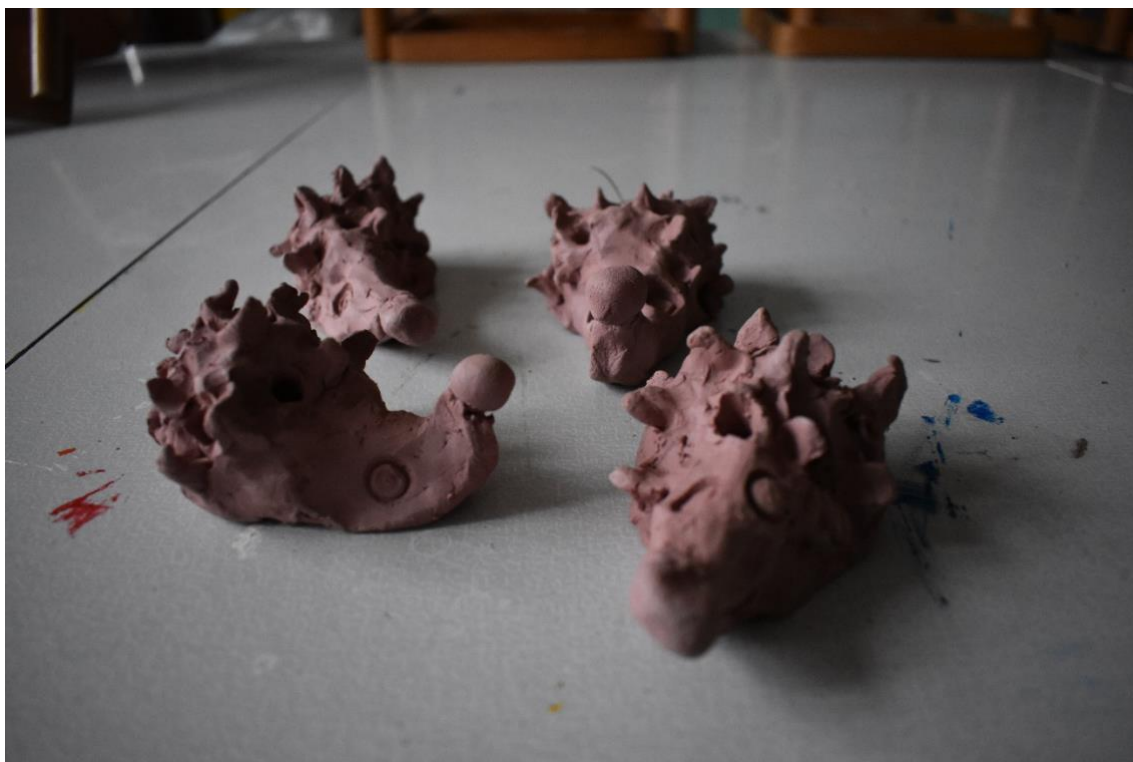
Seznam příloh

Příloha I.	Fotografie „Kouzelné obrázky“
Příloha II.	Fotografie „Ježek Tužkovník“
Příloha III.	Fotografie „Ryba jménem Šupinka“
Příloha IV.	Fotografie „Vánoční dekorace“
Příloha V.	Fotografie „Medvěd Zmrzlík“

Přílohy

Příloha I. Fotografie „Kouzelné obrázky“

Příloha II. Fotografie „Ježek tužkovník“

Příloha III. Fotografie „Ryba jménem Šupinka“

Příloha IV. Fotografie „Vánoční dekorace“

Příloha V. Fotografie „Medvěd Zmrzlik“

Abstrakt

VOLTROVÁ, V.: Volnočasová výtvarná a výchova rozvoj tvořivosti v předškolním období. České Budějovice, 2020. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce M. Filip.

Klíčová slova: tvořivost, rozvoj tvořivosti, výtvarná výchova, předškolní věk, volný čas, zájmové vzdělávání

Bakalářská práce se věnuje problematice rozvoje dětské tvořivosti v předškolním věku v rámci volnočasové výtvarné výchovy. V teoretické části bakalářské práce je zmíněn pojem tvořivost a shrnutí proměnlivých rysů tvořivosti s ohledem na vývoj osobnosti dítěte. Další kapitoly teoretické části práce jsou zacílené přímo na volnočasovou výtvarnou výchovu, její postavení v zájmovém vzdělávání i na techniky využitelné pro rozvoj tvořivosti.

V praktické části bakalářské práce jsou představeny didaktické listy zaměřené na podporu rozvoje dětské tvořivosti v předškolním období, realizované při volnočasových aktivitách s žáky mateřské školy. Jejich součástí je podrobný popis metodického vedení žáků. Listy jsou koncipovány pro předškolní žáky ve věkové kategorii 4–6 let, součástí je i fotodokumentace realizovaných výtvarných aktivit i reflexe z výukové jednotky.

Abstrakt

Leisure-based art education and the evolution of creativity in pre-school period.

Key words: creativity, art education, leisure-based education, leisure time, methodical sheets, kindergarten

The thesis elaborates on the problematic of children creativity in the pre-school age within the field of leisure-based art education. In the theoretical part of the bachelor thesis, the term "creativity" is mentioned, as well as the summary of variable traits of creativity, with regard to the evolution of child's personality. Other chapters of the theoretical part of the thesis are focused directly on the art education in the leisure time, its status in the leisure-based education, and on the techniques usable for the development of creativity.

In the practical part of the bachelor thesis, several didactic sheets are introduced. These sheets focus on the support of the development of child's creativity in the pre-school age. The content of these sheets is realised during leisure-time activities with the preschoolers. A part of these sheets is a detailed description of methodical guidance of the pupils. The sheets are designed for pre-school pupils in the age category 4 – 6 years, included is also a photo-documentation of realised art activities, as well as a reflexion of the teaching unit.